

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

หัวข้อ

หลักสิทธิมนุษยชน

เรื่อง

หลักสิทธิมนุษยชนกับคำประกาศสิทธิผู้ป่วย

จัดทำโดย

นายประสพโชค อยู่สำราญ

รหัส 570221

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม

หลักสูตร “ หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย ” รุ่นที่ 2

วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ

สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คำนำ

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนเข้ามาบัญญัติไว้เป็นครั้งแรก การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐต้องยึดหลักและคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสิทธิมนุษยชนนั้นมีหลักการสำคัญในการคำนึงถึงสิทธิ หน้าที่ของบุคคลทั้งที่กฎหมายรับรอง และนอกเหนือจากกฎหมายรับรอง ครอบคลุมในทุกๆด้าน อันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์ต่างแสวงหาความสุขของการอยู่ร่วมกันในสังคม ความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ดี

โรงพยาบาลศิริราชเป็นองค์กรของรัฐ ให้บริการด้านสุขภาพในระดับตติยภูมิ มีผู้มารับบริการทั้งภายในและภายนอกเป็นจำนวนมากมีความแตกต่างทั้งทางด้านพื้นฐานสังคม ต่างภาษา วัฒนธรรม มีลักษณะส่วนบุคคล ความคิด ความเชื่อที่แตกต่างกัน อีกทั้งการให้บริการสุขภาพเป็นเรื่องที่ต้องดูแลแบบองค์รวม ดังนั้นการให้บริการของบุคลากรวิชาชีพด้านสุขภาพจึงต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน “คำประกาศสิทธิผู้ป่วย” เป็นกรอบแนวทางการปฏิบัติในการให้บริการตามหลักสิทธิมนุษยชน ก็เพื่อประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ให้กับผู้มารับบริการ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ สิทธิผู้ป่วยบนพื้นฐานข้อมูลและหลักการของหลักสิทธิมนุษยชน ที่ใช้เป็นหลักในการให้บริการ.

นายประสพโชค อยู่สำราญ

หัวหน้าหน่วยวินัยและนิติการ

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทนำ	1
หลักสิทธิมนุษยชนสากล	2
ความเป็นมาและแนวคิด	2
ความหมาย	3
ความสำคัญ	4
ลักษณะสิทธิมนุษยชน	5
สิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550	5
สิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข	6
สิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุขตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550	6
สิทธิผู้ป่วย	7
สิทธิผู้ป่วยตามหลักสิทธิมนุษยชน	8
บทสรุป	9
เอกสารอ้างอิง	10

หลักสิทธิมนุษยชนกับคำประกาศสิทธิผู้ป่วย

นายประสพโชค อยู่สำราญ

หัวหน้าหน่วยวินัยและนิติการ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

บทนำ

ถ้ากล่าวถึงสิทธิมนุษยชน ทุกคนย่อมมีสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกันในความ เป็นมนุษย์ มีความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ดี การมีพื้นฐานการดำรงชีวิตที่ดีนั้นย่อมส่งผลที่ดี ในทุกๆด้าน และในแง่ของสุขภาพ ทุกคนย่อมตอบเป็นเสียงเดียวกันว่าต้องการที่จะมีสุขภาพที่ดี ปราศจากโรคภัย เพราะการมีสุขภาพที่ดีย่อมส่งผลต่อการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ มีพลังกาย พลังสมอง ในการที่จะพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งดีให้กับตนเองและสังคมได้

การที่จะมีสุขภาพที่ดีได้นั้น นอกจากการสร้างความตระหนักในการใส่ใจดูแลสุขภาพตนเองแล้วการ ได้รับบริการทางด้านสุขภาพที่ได้มาตรฐาน เท่าเทียมกันทุกคน ตลอดจนการตระหนักในสิทธิ หน้าที่ ของตนเองพึงมีและได้รับเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งองค์การอนามัยโลก (World Health Assembly) มีมติใน เรื่องสุขภาพไว้ว่า “ สิทธิที่จะมีสุขภาพดี ” เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษยชน ในปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชนก็ได้กำหนดสิทธิด้านสาธารณสุขไว้

ในประเทศไทยนั้นได้เริ่มมีการกำหนดสิทธิมนุษยชนไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และใน รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้ในหมวด 3 และสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุขได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 51ถึงมาตรา 55 ดังนั้น รัฐจึงต้อง จัดบริการด้านการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนทุกคนมี สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งทั้งเนื้อหาสาระทั้งหมดในมาตรา 51-55 นั้น มีประเด็นที่กล่าวสรุปได้ ดังนี้ คือ 1. สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับบริการด้านสาธารณสุขที่ได้ มาตรฐาน อย่างเสมอภาค เท่าเทียม และทั่วถึงกันทุกคน 2. รัฐต้องจัดและให้บริการด้านสาธารณสุข แก่ผู้ยากไร้ที่มีรายได้น้อยเพียงพอต่อการยังชีพ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย 3. รัฐต้องให้การช่วยเหลือ คุ้มครอง และจัดสวัสดิการแก่ผู้ยากไร้ที่มีรายได้น้อยเพียงพอต่อการยังชีพอย่างเหมาะสม.

และแน่นอนว่าบุคคลที่ควรได้รับบริการหรือมีสิทธิด้านสาธารณสุขส่วนใหญ่ต้องเป็น “ผู้ป่วย” ซึ่ง สิทธิของผู้ป่วยในที่นี้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้มีการกำหนดสิทธิผู้ป่วยซึ่ง ประกอบด้วย สิทธิในการตัดสินใจที่จะรับหรือเลือกบริการทางการแพทย์ สิทธิที่จะได้รับบริการทาง การแพทย์ที่มีมาตรฐาน สิทธิที่จะได้รับการบอกกล่าวหรือสิทธิที่จะรู้ สิทธิส่วนตัวและสิทธิใน ครอบครัว สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัย สิทธิที่จะได้รับการชดเชยความเสียหาย และสิทธิที่จะได้รับ การปกปิดเรื่องราวไว้เป็นความลับ สำหรับประเทศไทยนั้นผู้ประกอบวิชาชีพ สภาวิชาชีพ และ หน่วยงานที่มีส่วนสัมพันธ์กับผู้ป่วยโดยตรง ซึ่งได้แก่ แพทยสภา สภาการพยาบาล สภาเภสัชกรรม ทันตแพทยสภา และคณะกรรมการ ควบคุมการประกอบโรคศิลปะได้ร่วมกันประกาศสิทธิของผู้ป่วย ไว้ 10 ข้อ นอกจากผู้ป่วยแล้วคนปกติก็สามารถและมีสิทธิรับบริการด้านสาธารณสุขเช่นเดียวกัน เช่น การฉีดวัคซีน การได้รับการคุ้มครอง ป้องกัน ดูแลด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม การให้คำแนะนำ และ การส่งเสริมสุขภาพในรูปแบบต่างๆ ซึ่งรัฐต้องเป็นผู้จัดให้บริการแก่ประชาชน

โรงพยาบาลศิริราชเป็นโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยให้บริการด้านสุขภาพในระดับตติยภูมิ และมีลักษณะการให้บริการครอบคลุมในทุกระดับทั้งทางด้านการรักษา ป้องกัน ส่งเสริม และฟื้นฟูแบบองค์รวม อีกทั้งเป็นองค์กรที่เป็นแบบอย่างด้านการศึกษา วิจัย เป็นโรงเรียนผลิตบุคลากรด้านสุขภาพ มีผู้มารับบริการทั้งภายในและภายนอกเป็นจำนวนมาก ที่มีความแตกต่างทางด้านความเชื่อ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ดังนั้นการให้บริการด้านสุขภาพที่มีลักษณะแบบองค์รวมจึงเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความสามารถทั้งด้านศาสตร์และศิลป์ เพราะเรื่องสุขภาพเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตของบุคคลโดยสิ่งสำคัญที่ต้องยึดถือปฏิบัติและคำนึงถึง คือหลักความเป็นมนุษย์หรือสิทธิมนุษยชน

สิทธิทั้งหมดที่บัญญัติไว้ในกฎหมายต่างๆเป็นเหมือนคำสัญญาให้การรับรอง ค้ำครองแก่ประชาชน สิทธิผู้ป่วยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข ดังนั้นบุคคลจึงควรตระหนักในสิทธิ หน้าที่ทั้งนี้ก็เพื่อการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับผู้ประกอบวิชาชีพทางด้านสุขภาพนั่นเอง.

สิทธิมนุษยชนสากล

ความเป็นมา (คู่มือหลักสิทธิมนุษยชนสากล/www.investigation.inst.police.go.th/)

สิทธิมนุษยชนมีพัฒนาการมาจากความพยายามของมนุษย์ที่จะให้ศักดิ์ศรีของมนุษย์ชนได้รับการเคารพและจากการต่อสู้เพื่อเสรีภาพและความเสมอภาคที่เกิดขึ้นในดินแดนต่างๆทั่วโลกแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนเกิดจากบรรดานักคิดที่มาจากหลากหลายประเพณีและศาสนา ต่อมาผู้บริหารประเทศและนักกฎหมายต่างมีบทบาทในการส่งเสริมแนวความคิดดังกล่าวและร่างขึ้นเป็นเอกสารที่ใช้ปกป้องสิทธิของบุคคลและค่อยๆ กลายเป็นบทบัญญัติและรัฐธรรมนูญของชาติ

รัฐธรรมนูญของชาติตะวันตกที่พัฒนามาจากแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน ยังไม่ถือได้ว่าเป็น “สากล” เพราะยังไม่ครอบคลุมไปถึงพลเมืองทุกคน สตรี เด็ก คนต่างชาติ และทาส ยังไม่ได้รับการคุ้มครองในฐานะพลเมืองที่มีสิทธิตามกฎหมาย ในช่วงระยะระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ได้เกิดระบอบการปกครองแบบรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ (Totalitarian regimes) ซึ่งก่อตัวขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1920 และดำเนินต่อไปจนเริ่มสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในดินแดนของตนเองอย่างรุนแรง ในขณะที่สงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1939 – 1945) ได้นำมาซึ่งการทำลายล้างชีวิตและศักดิ์ศรีของมนุษย์ชนอย่างกว้างขวาง รวมทั้งมีความพยายามที่จะทำลายชนกลุ่มต่างๆ โดยอ้างเหตุแห่งเชื้อชาติและศาสนาดังนั้นจึงเป็นที่ประจักษ์ชัดอย่างแน่นอนว่าจำเป็นจะต้องมีบทบัญญัติระดับนานาชาติ เพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพราะการเคารพสิทธิมนุษยชนนับเป็นภาระที่สำคัญอันจะนำไปสู่สันติภาพและความก้าวหน้าของโลก

ในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อมีการดำเนินการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น บรรดาผู้นำของประเทศสมาชิกดั้งเดิม 50 ประเทศ ได้ร่วมลงนามในกฎบัตรสหประชาชาติ (The Charter of the United Nations) เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1945 ซึ่งประกาศเป้าหมายหลักขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1945 ว่า : “เพื่อปกป้องคนรุ่นต่อไปจากภัยพิบัติของสงคราม และเพื่อยืนยันความศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษย์ และในสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี” มาตรา 1 ของกฎบัตรสหประชาชาติระบุว่า จุดมุ่งหมายประการหนึ่งของสหประชาชาติคือ “เพื่อบรรลุความร่วมมือระหว่างชาติในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์

ทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา” ด้วยเหตุที่กฎบัตรสหประชาชาติ เป็นสนธิสัญญาที่บรรดาประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติร่วมลงนาม จึงถือว่ามีข้อผูกพันทางกฎหมายที่บรรดาสมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม รวมถึงการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และการร่วมมือกับสหประชาชาติตลอดจนนานาประเทศ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่บัญญัติไว้ในกฎบัตร อย่างไรก็ตาม กฎบัตรสหประชาชาติมิได้มีรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยตรง หรือกลไกที่จะช่วยให้ประเทศสมาชิกปกป้องสิทธิมนุษยชน ครั้นปี ค.ศ. 1945 องค์การสหประชาชาติได้จัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Committee on Human Rights) ขึ้น มีหน้าที่ร่างกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน จึงเกิดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งสหประชาชาติ ได้มีมติรับรองเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งบรรดาประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้ร่วมรับรองเมื่อ ค.ศ. 1948 ถือเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อกันของมวลมนุษยและของบรรดานานาชาติ ถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่บรรดาประเทศทั่วโลกยอมรับในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานขององค์การสหประชาชาติและมีอิทธิพลสำคัญต่อการร่างรัฐธรรมนูญของบรรดาประเทศที่มีการร่างรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมา

เนื้อหาสิทธิที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากล จำแนกออกได้อย่างกว้างๆ 2 ประเภท คือ

1. สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล อิสรภาพจากความเป็นทาสและการถูกทรมาน ความเสมอภาคในทางกฎหมาย การคุ้มครองเมื่อถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิในการสมรสและการตั้งครอบครัว เสรีภาพขั้นพื้นฐานในทางความคิด มโนธรรม และศาสนา การแสดงความคิดเห็น และการแสดงออก เสรีภาพในการชุมนุม และเข้าร่วมสมาคมอย่างสันติ สิทธิในการมีส่วนร่วมในรัฐบาลของประเทศตนโดยทางตรงหรือ โดยการส่งผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งอย่างเสรี

2. สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุมถึงสิทธิในการทำงาน การได้รับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับงานที่เท่ากัน สิทธิในการก่อตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงาน สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสม สิทธิในการศึกษา และสิทธิในการเข้าร่วมใช้ชีวิตทางวัฒนธรรมอย่างเสรี

ความหมายสิทธิมนุษยชน

(<https://sites.google.com/.../reuxng-thi1khwam-hmay-khxng-siththi-mnus>)

มีผู้ให้คำนิยาม " สิทธิมนุษยชน " ไว้หลายความหมาย เช่น จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน(Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ข้อ 1 ที่ระบุไว้ว่า บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพประดามีที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มี การจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด นอกจากนี้การจำแนกข้อแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมืองทางตุลาณาหรือทางเรื่องระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะทำมิได้ ทั้งนี้ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราชอยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเองหรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใด

หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนได้รับอย่างเสมอภาคกันเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุข มีศักดิ์ศรี มีเสรีภาพ มีไมตรีจิต และมีความเมตตาต่อกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา สถานภาพทางกาย หรือสุขภาพ

หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทยหรือสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคี

หมายถึง สิทธิของความเป็นมนุษย์ ผู้ที่เป็นมนุษย์ย่อมมีสิทธิดังกล่าว ตั้งแต่เกิดจนตายโดยปราศจากข้อจำกัดทางกฎหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มนุษย์เท่านั้นที่มีสิทธินี้ และสิทธินี้เกิดขึ้นโดยติดตัวมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

หมายถึง สิทธิของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง โดยหลักบังคับของกฎหมายภายใต้หลักการเกียรติศักดิ์ สิทธิที่เท่าเทียมกัน ความเสมอภาค ที่จะเป็นการส่งเสริมให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

หมายถึง สิทธิที่ทุกคนมีอยู่ในฐานะเป็นมนุษย์ ทั้งสิทธิในการดำรงชีวิตอยู่ในส่วนบุคคลและสิทธิในการอยู่ร่วมกันในสังคม สิทธิในความเป็นมนุษย์นั้น มีทั้งสิทธิตามกฎหมายและสิทธิที่มีอยู่โดยไม่ขึ้นอยู่กับบทบัญญัติของกฎหมาย แต่เป็นสิทธิที่เกิดจากมาตรฐานเพื่อความถูกต้อง ความเป็นธรรม หรือความยุติธรรม แต่เดิมสิทธิมนุษยชนจะกล่าวถึงในชื่ออื่น เช่น สิทธิในธรรม สิทธิในธรรมชาติ เป็นต้น

หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความเท่าเทียมกันในแง่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิ เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา และสถานภาพทางกายและสุขภาพรวมทั้งความเชื่อทางการเมือง หรือความเชื่ออื่นๆที่ขึ้นกับพื้นฐานทางสังคม สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถถ่ายทอดหรือโอนให้แก่ผู้อื่นได้

จากการศึกษาที่มาและความหมายสิทธิมนุษยชนข้างต้นผู้เขียนจึงขอสรุปความหมายที่กว้างๆ แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1.สิทธิตามกฎหมาย คือ สิทธิของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง โดยหลักบังคับของกฎหมาย ภายใต้หลักการเกียรติศักดิ์ สิทธิที่เท่าเทียมกัน ความเสมอภาค โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา สถานภาพ

2.สิทธิโดยธรรมชาติ คือ สิทธิศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์มาแต่กำเนิด ตั้งแต่เกิดจนตายโดยปราศจากข้อจำกัดทางกฎหมายไม่สามารถถ่ายทอดหรือโอนให้แก่ผู้อื่นได้

ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นอารยะธรรมโลก (World Civilization) ของมนุษย์ที่พยายามวางระบบความคิดเพื่อให้คนทั่วโลกเกิดความตระลึกรู้ คำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ตั้งแต่ยอมรับความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรี ชาติกำเนิด สิทธิต่างๆที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิตั้งแต่กำเนิด โดยให้ความสำคัญกับคำว่าชีวิต (Life) ⁷(ชะวักชัย ภาตินฤ ,2548:3) นอกจากนี้แล้วสิทธิมนุษยชนยังมีความสำคัญในแง่ของการเป็นหลักประกันของความเป็นมนุษย์สิทธิและ เสรีภาพ และสภาวะโลกปัจจุบันเรื่องของสิทธิมนุษยชนก็ไม่ใช่เรื่องประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่สังคมทั่วโลกต้องให้ความสำคัญ เพราะประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ผู้กพัฒนาพันธกรณีแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และที่สำคัญเรื่อง

ของสิทธิมนุษยชนยังได้ถูกนำไปใช้ในทางการเมือง เศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าทำให้สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปคว่ำบาตรทางการทูต การงดการทำการค้าด้วยหรือกรณีการส่งกองกำลังทหารของสหประชาชาติเพื่อเข้าไปยุติการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ในบอสเนีย เฮอร์เซโกวีนา และในโคโซโว ของอดีตประเทศยูโกสลาเวีย เป็นต้น (กุ่มพล พลวัน, 2547:2-3) ด้วยสาเหตุและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น เราจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะมีความสำคัญทั้งในด้านสังคมโลกและการสร้างประชาธิปไตยในสังคมไทย

ลักษณะของสิทธิมนุษยชน

ประกอบด้วยสิ่งที่สำคัญต่อไปนี้คือ

1. สิทธิพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน(Primary Right) มนุษย์ที่เกิดมาในโลก ต่างมีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

2. สิทธิส่วนบุคคล(Personal Right) เป็นสิทธิส่วนตัวของบุคคลที่ผู้อื่นจะล่วงละเมิดมิได้ เป็นพื้นที่ส่วนตัวของแต่ละบุคคล

3. สิทธิของพลเมือง(Civil Right) เป็นสิทธิของประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองแห่งรัฐ เป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายของรัฐซึ่งสิทธิพลเมืองได้แก่

3.1 สิทธิทางสังคม (Social Right) เป็นสิทธิของประชาชนทางสังคมที่จะได้รับการจากสังคม ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม เช่น สิทธิการเข้าถึงการบริการสาธารณะ เป็นต้น

3.2 สิทธิทางสวัสดิการสังคม (Social Welfare Right) เป็นสิทธิของประชาชนทุกคนที่จะได้รับสวัสดิการทางสังคมเช่นสิทธิการได้รับการศึกษา ฯลฯ

3.3 สิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Right) ได้แก่ สิทธิเข้าร่วมในพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ของประชาคมในด้านศิลปะต่างๆ

สิทธิมนุษยชนตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

(<https://sites.google.com/.../reuxng-thi1khwam-hmay-khxng-siththi-mnus>)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยมีเจตนารมณ์พัฒนาการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยใช้กลไกของรัฐในการบริหารมีเนื้อหาสาระในมาตราต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น

(1) การกำหนดแนวทางในการใช้อำนาจอธิปไตย เช่น การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (มาตรา 26) หรือสิทธิและเสรีภาพ ที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้งโดยปริยาย หรือโดยการวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญ ยอมรับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดย ตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง (มาตรา 27) หรือการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ต้องกระทำโดยกฎหมาย แต่จะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้นไม่ได้ (มาตรา 29 วรรคแรก) ฯลฯ

(2) การกำหนดขั้นตอนและวิธีการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ หมวด 3 เรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชนเช่น บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้ (มาตรา 28 วรรค

สอง) สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอันเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองสิทธิและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ฯลฯ (มาตรา 56) สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการปกครอง อันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน (มาตรา 60) สิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันสมควร (มาตรา 61) สิทธิที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเมิดการกระทำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างหน่วยงานนั้น (มาตรา 62)

(3) **การจัดตั้งกลไกใหม่เพื่อสอดส่อง** ตรวจสอบและวินิจฉัยกรณีที่มีหรือ อาจมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐ (มาตรา 196 - 198) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (มาตรา 199 - 200) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (มาตรา 297 - 311) ศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 255 - 270) ศาลปกครอง (มาตรา 276 - 280) เป็นต้น ฯลฯ

สิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข

สิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุข หมายถึง การที่บุคคลมีสิทธิในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และมีประสิทธิภาพอย่างเท่าเทียมกัน โดยที่ผู้ยากไร้มีสิทธิได้ รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

สิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุขตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิไว้แล้วในหมวด 3 มาตรา 51ถึงมาตรา 55 ดังนั้น รัฐจึงต้อง จัดบริการด้านการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในระดับสูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้น สิทธิที่จะได้รับ บริการด้านการสุขภาพ ก็คือ สิทธิของปัจเจกบุคคลที่มีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้ รับบริการเพื่อสุขภาพ โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นมีความสามารถจะรับภาระค่าบริการ เหล่านั้นได้หรือไม่ก็ตาม

นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติกฎหมายรับรอง คุ้มครองด้านสุขภาพครอบคลุมแก่ประชาชนทั้งด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิตให้สอดคล้องเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ได้รับบริการด้านสาธารณสุขที่ได้คุณภาพมาตรฐาน เพื่อสร้างความเข้าใจ และส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพมีเนื้อหาสาระในมาตราต่างๆ ที่พอจำแนกกว้างๆ ได้ ดังนี้

1. การกำหนดแนวทางสิทธิ หน้าที่ และวิธีการรับและให้บริการด้านสุขภาพ เช่น มาตรา 1 ถึง มาตรา 12 กล่าวถึงสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมตลอดจนความคุ้มครองในการรับหรือให้บริการด้านสุขภาพของประชาชน
2. การกำหนดคุณสมบัติ อำนาจ หน้าที่ของผู้มีอำนาจตามหน้าที่นั้น

3. การวางแผนทาง จัดตั้งกลไกการบริหารด้านสุขภาพ

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการวางกรอบและแนวทางในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และการดำเนินงานด้านสุขภาพของประเทศ รวมทั้งมีองค์กรและกลไกเพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย อันจะนำไปสู่เป้าหมายในการสร้างเสริมสุขภาพ รวมทั้งสามารถดูแลแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง โดย มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้เท่าทัน มีส่วนร่วม และมีระบบเสริมสร้างสุขภาพและระวังป้องกันอย่าง สมบูรณ์ มีไข้แค่จัดบริการเพื่อรักษาพยาบาลเพียงด้านเดียว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนด้านสาธารณสุขนั้นเป็นสิ่งสำคัญและยังเป็นปัญหาที่ยังคง ต้องหาแนวทางแก้ไข และสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ให้และผู้มารับบริการจึงได้มีการตรากฎหมายที่ เกี่ยวข้องด้านสุขภาพขึ้น โดยเจตนารมณ์แห่งกฎหมายก็เพื่อรับรอง คุ้มครองสิทธิของประชาชนนั่นเอง

สิทธิผู้ป่วย
(สิทธิผู้ป่วย.สภาการพยาบาล.www.tnc.or.th/law/page-5.html)

สิทธิมนุษยชนมีหลักสำคัญที่ยอมรับในระดับสากลนั้น คือ บุคคลมีสิทธิที่จะตัดสินใจในกิจการ ต่าง ๆ ส่วนตัวด้วยตนเอง ซึ่งแสดงถึงความเป็นอิสระของมนุษย์ โดยเฉพาะผู้ป่วย ถือว่าเป็นบุคคลที่ จะต้องได้รับความช่วยเหลือทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนการได้รับรู้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสมควร ประกอบการ ตัดสินใจของตนเอง ฉะนั้นผู้ป่วยจึงเป็นบุคคลสำคัญที่จะต้องได้รับการพิทักษ์สิทธิ ใน หลายๆ ประเทศได้ นำสิทธิของผู้ป่วยมาบัญญัติเป็นกฎหมาย สำหรับประเทศไทยมีได้ระบุไว้เป็น กฎหมายโดยตรง แต่มีกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 28 ว่า บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ๆ และมาตรา 31 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายและในประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและ พยานิชัย และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้มีการกำหนดสิทธิผู้ป่วยซึ่งประกอบด้วย สิทธิในการตัดสินใจที่จะรับหรือเลือกบริการทางการแพทย์ สิทธิที่จะได้รับการทางการแพทย์ที่มี มาตรฐาน สิทธิที่จะได้รับการบอกกล่าวหรือสิทธิที่จะรู้ สิทธิส่วนตัวและสิทธิในครอบครัว สิทธิที่จะ ได้รับความปลอดภัย สิทธิที่จะได้รับการชดเชยความเสียหาย และสิทธิที่จะได้รับการปกปิดเรื่องราวไว้ เป็นความลับ สำหรับประเทศไทยนั้นผู้ประกอบวิชาชีพ สภาวิชาชีพ และหน่วยงานที่มีส่วนสัมพันธ์ กับผู้ป่วยโดยตรง ซึ่งได้แก่ แพทย์สภา สภาการพยาบาล สภาเภสัชกรรม ทันตแพทย์สภา และ คณะกรรมการ ควบคุมการประกอบโรคศิลปะได้ร่วมกันประกาศสิทธิของผู้ป่วยไว้ดังนี้

1. ผู้ป่วยทุกคนมีสิทธิพื้นฐานที่จะได้รับการด้านสุขภาพตามบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ
2. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะรับบริการจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

เนื่องจากความแตกต่างด้านฐานะ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม ลัทธิการเมือง เพศ อายุ และ ลักษณะของความเจ็บป่วย

3. ผู้ป่วยที่ขอรับบริการด้านสุขภาพมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างเพียงพอ และเข้าใจชัดเจน จากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถเลือกตัดสินใจในการยินยอมหรือไม่ยินยอมให้ ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพปฏิบัติต่อตน เว้นแต่เป็นการช่วยเหลือรีบด่วนหรือจำเป็น

4. ผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายถึงชีวิต มีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือรีบด่วนจากผู้ประกอบ วิชาชีพด้านสุขภาพโดยทันทีตามความจำเป็นแก่กรณีโดยไม่คำนึงว่าผู้ป่วยจะร้องขอความช่วยเหลือ

หรือไม่

5. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบชื่อ สกุล และประเภทของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพที่เป็นผู้ให้บริการแก่ตน

6. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะขอความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพอื่น ที่มีได้เป็นผู้ให้บริการ แก่ตนและมีสิทธิในการขอเปลี่ยนผู้ให้บริการและสถานบริการได้

7. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับการปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง จากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ โดยเคร่งครัดเว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้ป่วยหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย

8. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วนในการตัดสินใจเข้าร่วม หรือถอนตัวจากการเป็นผู้ถูกทดลองในการทำวิจัยของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ

9. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเฉพาะของตนที่ปรากฏในเวชระเบียนเมื่อร้องขอ ทั้งนี้ ข้อมูลดังกล่าวต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่น

10. บิดา มารดา หรือผู้แทนโดยชอบธรรม อาจใช้สิทธิแทนผู้ป่วยที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ ผู้บกพร่องทางกายหรือจิต ซึ่งไม่สามารถใช้สิทธิด้วยตนเองได้

สิทธิของผู้ป่วยตามหลักสิทธิมนุษยชน

จากการวิเคราะห์คำประกาศสิทธิผู้ป่วย ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่ผู้เขียนพอจะสรุปเป็นประเด็นตามหลักการสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างๆ ได้ดังนี้

1. **หลักสิทธิ เสรีภาพ** คือ ผู้ป่วยมีเสรีภาพในการตัดสินใจที่จะรับหรือเลือกบริการทางการแพทย์ ผู้ป่วยมีสิทธิ เสรีภาพในชีวิตและร่างกาย. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะขอความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพอื่น. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วนในการตัดสินใจเข้าร่วม หรือถอนตัวจากการรักษาหรือวิจัยจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ

2. **หลักความเสมอภาค** คือ ผู้ป่วยทุกคนมีสิทธิพื้นฐานที่จะได้รับบริการด้านสุขภาพตามบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะรับบริการจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ.

3. **หลักภราดรภาพ** ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะรับบริการจากผู้ประกอบวิชาชีพอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือริบด่วนจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยทันทีตามความจำเป็นแก่กรณีโดยไม่คำนึงว่าผู้ป่วยจะร้องขอความช่วยเหลือหรือไม่. ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับการปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง จากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ.

บทสรุป

สิทธิผู้ป่วย คือ คำสัญญาของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพที่รับรองกับผู้ป่วยว่า ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพจะสร้างความมั่นใจ ความเข้าใจ และความไว้วางใจว่าผู้ป่วยจะได้รับบริการด้านสุขภาพที่ได้มาตรฐานตามมาตรฐานของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพแบบองค์รวม คือ ดูแลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและจิตวิญญาณ เพื่อให้ผู้ป่วยมีสุขภาพแข็งแรง หลีกเลี่ยงการเจ็บป่วยหรืออาการของโรคบรรเทาเบาบางลง ทำให้ผู้ป่วยสามารถกลับเข้าสู่สังคมโดยมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ สามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้กับตนเอง ครอบครัว และสังคม แต่ถึงอย่างไรก็ดี ผู้ป่วยในฐานะผู้รับบริการต้องมีความเข้าใจและตระหนักว่าตนเองก็ควรจะต้องรู้และเข้าใจในขอบเขตและสิทธิของตนเอง เคารพและให้เกียรติไม่เรียกร้องในสิ่งที่เกินสิทธิหรือละเมิดสิทธิผู้อื่นด้วยเช่นกัน ตลอดจนควรปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมกับสิทธิของตนเองด้วยความสุจริต และด้านผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพก็ควรเคารพในสิทธิผู้ป่วยโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน และปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักมนุษยธรรม จรรยาบรรณ และจิตสำนึกที่ดี เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้ปัญหาการฟ้องร้องอันเกิดจากความไม่เข้าใจ ตลอดจนปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการให้บริการด้านสุขภาพของผู้ประกอบวิชาชีพกับผู้ป่วยหรือผู้มารับบริการด้านสุขภาพย่อมสามารถป้องกันและแก้ไขได้อย่างแน่นอน.

เอกสารอ้างอิง

คู่มือหลักสิทธิมนุษยชนสากล.สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน.สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2557. เข้าถึง ได้
จาก www.investigation.inst.police.go.th/

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พุทธศักราช 2550. กระทรวงสาธารณสุข.สืบค้นเมื่อวันที่ 10
มิถุนายน 2557. เข้าถึงได้จาก www.moph.go.th/hot/national_health_50.pdf

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.สำนักบริหารงานสนับสนุนงานอัยการสูงสุด.
สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2557. เข้าถึงได้จาก www.ogad.ago.go.th/

สิทธิมนุษยชน.สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2557. เข้าถึงได้จาก [https://sites.google.com/.../reuxng-
thi1khwam-hmay-khxng-siththi-mnus](https://sites.google.com/.../reuxng-thi1khwam-hmay-khxng-siththi-mnus)

สิทธิผู้ป่วย.สภาการพยาบาล.สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2557. เข้าถึงได้จาก
[www.tnc.or.th/law/page- 5.html](http://www.tnc.or.th/law/page-5.html)